

Cristiana GAVRILĂ

ÎN VIZITĂ

Păpuși japoneze

Este cunoscută fascinația pe care o emană teatrul japonez asupra europenilor. Perfecțiunea mult visată în această artă, aproape că aici își găsește materialitate. Costumele, măștile, machiajul, toate sunt simbolurile unei teatralități esențializate. Este știut faptul că actorul japonez deține o tehnică aproape perfectă, cu un control de sine aproape inuman pentru mentalitatea europeană. Niciunde, în teatrul contemporan, sensurile ancestrale ale acestei arte nu s-au păstrat într-un mod atât de viu ca în teatrul oriental. Oamenii de teatru care au fost prinși în mrejele acestei culturi, au asimilat-o gândirii lor filosofice despre lume și artă și nu s-au mai îndepărtat de ea niciodată. Mă gândesc, de pildă, la tristul Artaud, profund marcat de trupa balineză venită la Paris în turneu, la curajosul Craig care „își dorea” înlocuirea actorului cu Supramarioneta dezvoltată din păpușile teatrului oriental sau la lucidul Brecht care cerea pe scenă distanțarea actorului față de personaj, precum păpușarul care controlează o păpușă din exterior, perfect conștient de fiecare mișcare și gest. Neîncrederea regizorilor occidentali în inconstanța actorului dependent de factori nenumărați, care pot devia efectul artistic, este înlocuită, în teatrul oriental, de o tehnică ieșită din comun și de elementele pururi fixe ale reprezentației. În teatrul japonez, actorul imită păpușile și păpușile par a imita cu succes oamenii. De curând, în București a avut loc o demonstrație de teatru *Bunraku*, încheiată cu un sfert de oră de spectacol. Deși precedate de multe, multe explicații din partea păpușarilor și a muzicienilor japonezi, acele minute de joc cu păpuși au fost magice. Incredibilă finețe a gesturilor, a mișcărilor mici care, uneori, depășeau grația umană. Probabil acesta este punctul unde arta devine superioară vieții sau se unește cu ea în calea spre perfecțiune. Pentru că aceste demonstrații nu mai țin de mult de virtuozitate ori talent, ci întruchiează voința de ordine și control a omului. *Bunraku* sau teatrul de păpuși tradițional japonez are o istorie de multe secole și, ne spun artiștii, prin caracteristicile sale este o formă de spectacol unică în lume. Pune accent pe mișcarea și gestică păpușilor, la care se adaugă narațiunea orală și acompaniamentul muzical. Păpușile au două treimi din dimensiunea corpului uman și fiecare este mânuită de trei păpușari: capul și mâna dreaptă de un păpușar principal (care, de fapt, deține controlul asupra păpușii), un altul se ocupă de picioare, iar cel de-al treilea, de mâna stângă și obiectele de recuzită necesare. Ei sunt la vedere pe tot parcursul spectacolului, îmbrăcați în negru cu un fel de mantie care-i acoperă din cap până-n picioare și fac exact aceleași mișcări pe care le execută păpușa. Traectoria, bineînțeles, este dată de păpușarul principal, iar ceilalți se sincronizează perfect. Lucru deloc ușor: pentru a atinge performanța, aflăm dintr-un dicționar de teatru, un păpușar principal are nevoie de aproximativ douăzeci și cinci de ani de studiu, iar ceilalți doi de câte cincisprezece, respectiv zece ani. De aceea, poate, artiștii care practică *Bunraku* în Japonia sunt din ce în ce mai puțini. Kanroku Yoshida, conducătorul trupei care a venit la București, este unul dintre cei douăzeci și opt de păpușari principali existenți în lume. Un spectacol poate ajunge până la zece ore, încât, la o singură reprezentație, un astfel de mănuiitor creează mai multe personaje. Nu numai controlul și tehnica își spun cuvântul, dar și puterea de concentrare. În acest tip de teatru, deși atenția se îndreaptă spre mănuierea păpușilor, un rol deloc de neglijat îl are povestea care întotdeauna trebuie să emoționeze. Naratorul stabilește

desfășurarea scenică. El redă prin cuvinte cântate, acompaniat la *shamisen*, mișcările și trăirile personajelor. Importantă este nu istorisirea prin cuvânt, ci tonalitatea care trebuie să ducă la înțelegerea unei anumite stări. Felul cum el „cântă” povestea dă detalii despre anotimpuri, peisaje, subliniază elemente care ar putea scăpa privitorului. Uneori cântă rezonat, alteori povestește cu pasiune, redând șoaptele de dragoste a doi tineri care se iubesc, durerea samurailor sau sunetul săbiilor de luptă. Există o tonalitate fixă, folosită de toți naratorii de *Bunraku*, pentru a reprezenta vocea unei fete tinere sau a unui rege sau a unui bătrân. Narațiunea și muzica însoțesc toate acțiunile păpușilor și creează atmosfera spectacolului. Nu pentru că păpușile *Bunraku* ar avea nevoie să fie explicate pe scenă. Ele dețin mecanismul unei expresivități fine. Se pot obține gesturi ale ochilor, ale gurii, ridicări de sprâncene care duc la sute și sute de stări. Asupra ei se imprimă mișcarea și fluxul păpușarului până la senzația că păpușa preia o stare, un gest, o mirare pe care o continuă și o finalizează. Parcă păpușa ar duce la bun sfârșit lucrurile pe care omul din spatele ei se teme să le arate.

FILE DE JURNAL

Bogdan ULMU

• În revista „22” citesc un fragment de jurnal al marelui Lucian Pintilie. Am scris despre cartea sa *Bricabrac* în *Convorbiri literare* și am spus, acum un an, ceea ce spune în *chapeau*-ul de azi, Gabriela Adameșteanu: „Marele regizor are și un extraordinar talent de prozator. Păcat că nu a scris mai mult” (dar nu e timpul pierdut: fragmentul de povestire apărut în revistă, mă face să cred că-n 2005 o să-i mai apară o carte!).

Despre ce este vorba aici? Despre o operație suportată de Pintilie, în Franța. Felul burlesc în care e prezentată situația mă trimite cu gândul la un film care tare mi-a plăcut, *All like that jazz*. Regizorul-pacient are sarcasm, ironie, umor și o detașare teribilă - pentru unul care este operat. Spre exemplu, unul dintre doctori îl informează că „nu îl doare nimic: noi am lichidat suferința!”. Iar o asistentă îi dă o pompă cu morfină cu care artistul se joacă precum un copil; dar morfina „acutizează memoria textuală. Nu am uitat aproape nici o replică în 4 zile, din cele dramaturgie esențiale”.

Visul pacientului în tot acest timp? Evident, „să sară pe fereastră”, fiindcă „dintr-o lume bramburită se sare din mers”! ...Frumos spus, nu!

• Într-un ziar central un cunoscut actor al Teatrului Național declară: „Din leafa pe care o iau de la teatru nu-mi ajunge nici să-mi plătesc chiria. Așa că mă mobilizez, plec în turnee, pentru a duce un trai decent!”...

Faptul că un actor se *mobilizează* nu poate fi decît de bun augur. Mai rău e că această mobilizare nu cred că-l va ajuta să-și plătească chiria, multe dintre spectacolele jucate în diverse turnee fiind suspendate din lipsă de public, ori fiind retribuite cu gajuri nesemnificative. Mai sigur pentru artistul cu pricina ar fi să se mute la un apartament cu două camere...

• Tot din presă aflu că mai mulți actori ai primei scene a țării au trimis o scrisoare noului ministru al culturii, cerând ca să fie păstrat la cârma instituției Dinu Săraru (care și-a prezentat demisia în decembrie).

Personal, nu înțeleg această revenire, din moment ce Săraru anilor 2000 de la Național, nu mai e același Săraru al anilor '80 de la Mic. Ca dovadă, sub conducerea sa, instituția nu a realizat un singur spectacol elogiut de critică.